

LĂRGIREA CADRULUI RELAȚIILOR DIPLOMATICE ALE ROMÂNIEI DUPĂ LOCARNO

Dacă „ideea unui Pact în genul celui de la Locarno” era ceva „cu totul nou în diplomația modernă”¹, iar „l’esprit de Locarno” a fost interpretat de mulți ca o promisiune pentru pacea universală, totuși nu a trecut neobservat faptul că „războiul devine aproape imposibil pe Rin, nu este (însă) tot astfel pe Vistula”².

Mai mult, Eduard Beneș credea, încă din octombrie 1925³, că „în curând se va ajunge la un al doilea Locarno, când Europa întreagă se va înțelege cu Rusia”⁴, deoarece „Pactul Rinului implică pacea și pentru Sudul Germaniei și pentru Europa Centrală”⁵.

Cert este faptul că „les accords de Locarno sont (...) une brèche dans les anciens principes du droit international”⁶, fiind apreciate “deciziunile îmbucurătoare obținute prin pact și mai ales limbajul nou adoptat”, „justificând cele mai bune speranțe și făcând să triumfe (...) pacificarea popoarelor”⁷. Cu toate acestea, Acordurile de la Locarno nu erau judecate ca fiind o operă perfectă căci, după cum conchidea *L'observatore Romano*⁸, „Sunt încă pe orizontul european unii nori care persistă cu privire la problemele orientale”. Cardinalul Gaspari, reprezentantul Vaticanului, deplin satisfăcut pentru încheierea Pactului, își exprima rezervele cu privire la modul în care erau garantate „fruntariile orientale”⁹.

Radu Djuvara, la rândul său, raporta la București că există o „diferență fundamentală” între „Convențiunile de arbitraj germano-belgo-franceze și Tratatul de arbitraj germano-polono-cehoslovace”¹⁰ iar interesul și datoria obligă România să facă „bloc cu Polonia și Cehoslovacia”¹¹.

Chiar diplomația franceză, care găsisese la Locarno o garanție de securitate, părea conștientă de semi-eșecul suferit prin refuzul Germaniei de a recunoaște frontierele germano-polonă și germano-cehoslovacă. În noul context politic, ea va continua să încheie alianțe cu o clientelă de mici state, prevăzând „asistență”, „prietenie”, „colaborare” sau „consultare” (Tratatul de alianță și prietenie franco-român, din 10 iunie 1926¹² și Tratatul de garanție și alianță franco-iugoslav din 11 noiembrie 1926), să susțină Mica Antantă¹³, în timp ce polonezii și cehii refuzau în mod obstinant toate acordurile directe.

În același timp, cercurile oamenilor de afaceri britanici, iritate de „imperialismul economic” al Franței în Europa Centrală și Răsăriteană (petrolul românesc, minele iugoslave, industria cehă și cea polonă), vor determina Anglia

¹ A.M.A.E, fond 71/1920-1944, *Dosare Speciale*, G1, vol. 113, f. 90, raportul lui Radu Djuvara, p. 10.

² *Ibidem*, f. 5, Raportul nr. 255/5 noiembrie 1925, *Aprecierile Vaticanului asupra Acordurilor de la Locarno, adresat d-lui I.G. Duca*.

³ *Ibidem*, f. 10, *Les Accords de Locarno, exposé fait par Edouard Beneš la 30 octobre 1925, devant la Commission parlementaire permanente, Praga, 1925*.

⁴ *Ibidem*, f. 11.

⁵ *Ibidem*, f. 25.

⁶ *Ibidem*, f. 6, Raportul 255.

⁷ *Ibidem*, Raport nr. 255/5 nov. 1925, f. 5.

⁸ *Ibidem*, Raportul lui Radu Djuvara, p. 143.

⁹ *Ibidem*, f. 149.

¹⁰ Mitropolia Olteniei, 20 ianuarie 1927.

¹¹ A.M.A.E, fond *Dosare Speciale*, vol. 120, 1.

¹² Mitropolia Olteniei, 20 ianuarie 1927.

¹³ A.M.A.E., *Dosare Speciale*, vol. 120, 1.

să considere Germania pivotul stabilității politice și economice a Europei. De altfel, în 1926, sub patronajul Franței, Germania era admisă în Societatea Națiunilor și, totodată, în schimbul de note dintre Stresemann și Krestinski la 24 aprilie 1926¹⁴, se specifica neobligativitatea pentru cea dintâi de a se supune unei hotărâri a respectivului for sau a Consiliului său privind aplicarea articolelor 16 și 17 ale Pactului¹⁵. Una dintre anexele secrete ale Tratatului prevedea chiar angajamentul Germaniei, ca membră a Societății Națiunilor și a Consiliului, să nu participe și să se opună cu veto oricărui act îndreptat împotriva U.R.S.S.-ului, pe care l-ar fi putut hotărî forul menționat¹⁶. Semnând acest tratat „Germania și-a asumat rolul de arbitru mai presus de Societatea Națiunilor (...). Ea voiește a decide asupra ideii de pace europeană”¹⁷.

În plus, războiul vama declanșat de Germania cu scopul sufocării Poloniei și Pactul de la Locarno „au făcut ca Polonia să se simtă din nou amenințată de Germania și chiar părăsită de aliați, ceea ce îi va influența în viitor politica externă”¹⁸. În fapt, în mai 1926, ministrul de externe Aleksander Skrzynski, susținător al Pactului de la Locarno, era înlocuit cu August Zaleski, care va acționa pentru asigurarea unui statut de mare putere europeană Poloniei¹⁹. Anterior acestei destituiri, se realizase o apropiere a acestei țări de Mica Înțelegere prin Acordul polono-româno-iugoslav destinat reglementării tranzitului pentru toate mijloacele de război²⁰.

În ceea ce privește Cehoslovacia, care în octombrie 1925 credea că relațiile ei cu Germania „intră într-o nouă fază de amicitie”²¹, aceasta încheie un Tratat de arbitraj cu Austria, pe care statele Miciei Înțelegeri l-au considerat „o dezvoltare a spiritului de la Locarno”²². Privit ca “o dezvoltare a spiritului și ca o nouă perspectivă pentru Europa Centrală”²³, acest tratat s-a constituit în singurul pas ce a putut fi făcut realmente pe drumul unui Locarno central-european²⁴, neinfluențat de Marile puteri.

În același spirit, România propunea încheierea „unui pact analog celui semnat de statele apusene cu Germania” între țările Miciei Înțelegeri și Ungaria²⁵, în timp ce Beneș îl informa pe Filodor (ministrul României la Praga) că delegația italiană îl sondase la Locarno asupra pactului de garanție dunărean²⁶. Beneș evitase o astfel de discuție deoarece, susținea el, nu voia ca „o mare putere și, mai cu, seamă Italia, să se amestece în această chestiune privitoare la Ungaria”²⁷.

¹⁴ *Ibidem*, *Tratatul germano-sovietic*, referat semnat de D.N. Ciotori, la 30 aprilie 1926.

¹⁵ Articolul 16 din *Pactul Societății Națiunilor* prevede: „Dacă un membru al Societății recurge la război, el este *ipso facto* considerat ca și cum ar fi comis un act de război contra tuturor membrilor Societății”.

¹⁶ A.M.A.E., *Tratatul germano-sovietic*, referat semnat de D.N. Ciotori.

¹⁷ V.G. Pordea, *Organisme de securitate internațională. De la Societatea Națiunilor la Națiunile Unite*, Cluj, 1946, p. 348-349.

¹⁸ Eliza Campus, *State mici și mijlocii în relații internaționale*, București, 1988, p. 294.

¹⁹ Viorica Moisuc, *Premisele izolării politice a României, 1919-1940*, București, 1991, p. 207.

²⁰ A.M.A.E., dosar 23, p. 142, *Accord conclu entre le Royaume des Serbes, Croates et Slovenes la République de Pologne et le Royaume de Roumanie pour régler le transit de tous les moyens de guerre*, Bucarest, le 26 novembre, 1925.

²¹ *Idem*, fond 71/1920-1944, G1, *Les Accords de Locarno*, p. 26.

²² *Idem*, fond Mica Înțelegere, dosar 16, *Raportul 616/11 martie 1926 de la Legația din Praga*, semnat Filodor.

²³ V.G. Pordea, *op. cit.*, p. 352.

²⁴ A.M.A.E., dosar 16, *Raportul 1990/6 iunie 1925, De la Legația din Roma*, semnat Emil Lahovary.

²⁵ *Ibidem*, *Telegrama 2393/5 nov. 1925 De la Legația din Praga semnată Filodor către Externe*, București.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ *Ibidem*.

Între timp, devenise evident faptul că „Locarno marquait un recul pour l'organisation de la paix qui avait cessé d'être universelle, depuis le refus de l'Amérique d'accepter la S.D.N.²⁸ et qui cessait maintenant d'être européenne, pour restreindre son système de garantie à la moitié occidentale du continent”²⁹.

În fața acestei situații, statele balcanice au constatat necesitatea încheierii unui acord care să contrabalanseze consecințele Pactului de la Locarno asupra Europei Orientale, însă s-au confruntat cu numeroase piedici, începând chiar cu contradicțiile care existau între aceste state și dorința unor țări occidentale de a tutela eventualele acorduri.

Astfel, Italia fascistă (1922) visa și ea la un rol dominant pe care ar trebui să-l joace în Mediterana și în Europa danubiană în detrimentul Franței. Ostilă Iugoslaviei (anexează Fiume și protejează Albania), Italia se va apropia de Ungaria revizionistă³⁰, va stabili relații cu România (26 ianuarie 1927 - un Tratat comercial, cu Grecia și Turcia în 1928) și-și va întări bazele din Dodecanez³¹. Ideea „spațiului vital” va deveni tema preferată a discursurilor și articolelor semnate de Mussolini.

Tot în ianuarie 1927³² era publicat conținutul Tratatului de alianță și amicitie dintre Franța, care afirmase prin Briand³³ că „Acordurile de la Locarno au avut și scopul politic de a zădărnici o apropiere între Germania și Rusia, prelungindu-se la Ungaria și Turcia, cu participarea Italiei”³⁴, și România³⁵. Scopul diplomației române era de a câștiga un plus de garanție pentru statutul teritorial al țării, astfel încât, cu toate carențele acestui tratat, el a reprezentat „un sprijin serios pentru cauza păcii”³⁶.

În același scop a fost apoi încheiat Pactul de amicitie și colaborare cordială cu Italia, care era inferior tratatului dintre Franța și România, în condițiile în care, în aprilie 1926 fusese prelungit Tratatul de la Rapallo între U.R.S.S și Germania, iar așteptata ameliorare a relațiilor italo-franceze nu s-a produs³⁷.

În aprilie 1927 Italia semna un tratat de amicitie cu Ungaria, ce fusese precedat de un Tratat comercial (5 septembrie 1926), dovedindu-se constantă în dorința de a-și extinde hegemonia asupra Europei centrale. În noiembrie 1927, Edmond Ciuntu anunța, prin intermediul unei telegrame³⁸, guvernul român, că guvernul italian a depus pactul româno-italian spre înregistrare la Secretariatul Națiunilor, odată cu tratatul italo-ungar³⁹.

În Ungaria, cercurile naționaliste considerau, după semnarea Tratatului de la Berlin că este necesară o apropiere maghiaro-rusă pentru motivul că această apropiere ar servi ulterior realizării năzuințelor ungurești de a anula Tratatul de la Trianon, redobândind teritoriile pierdute... Aproximarea ruso-maghiară ar avea repercusiuni și asupra politicii Micii Înțelegeri. Ungaria

²⁸ Georges I. Brătianu, *L'Organisation de la Paix dans l'Histoire universelle*, București, 1997, p. 317.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ Care susține provocările Italici în Tunisia.

³¹ A.M.A.E., dosar 16, Raportul 1931/1 iunie 1925.

³² M.O./20 ianuarie 1927.

³³ Ministrul de externe.

³⁴ A.M.A.E. fond *Primul razboi mondial*, telegrama nr. 7324, 4 martie 1926 de la Legația din Paris semnată C. Diamandi.

³⁵ În România, Regele Ferdinand a ratificat documentul la 30 septembrie 1926.

³⁶ M. O./20 ianuarie 1927.

³⁷ A.M.A.E., dosar nr. 12, telegrama nr. 1527/28 aprilie 1926 de la Legația din Roma, semnată Lahovary; telegrama 2583/5 iulie 1926 de la legația din Roma semnată Lahovary.

³⁸ *Ibidem*, telegrama nr. 316/2 nov. 1927 de la Legația română din Geneva semnată Edmond Ciuntu.

³⁹ Idem, dosar nr. 12, telegramă f. n. 18 iulie, 1927 de la Legația din Roma semnată E. M. Lahovary.

orientată spre Rusia, având aceleaşi tendinţe ca şi aceasta din urmă, ar putea uşor dezbinda Mica Înţelegere”⁴⁰.

Fără îndoială, spiritul politicii anglo-franceze de „appeasement”, poziţia Statelor Unite, favorabile Germaniei, precum şi slăbiciunea Societăţii Naţiunilor (explicată prin lipsa unor forţe armate, absenţa Statelor Unite şi retragerea succesivă a unor membri) şi-au pus amprenta asupra statelor mici şi mijlocii din Centrul şi Răsăritul Europei. În aceste condiţii, ele vor căuta să se adapteze împărţind îngrijorarea ce se manifesta şi adoptând „atitudinea după atitudinea marilor aliaţi”⁴¹, în acord însă şi cu proprii aliaţi.

Cum destinderea promisă de Acordurile de la Locarno a rămas doar o iluzie, la 20 noiembrie 1927, Comisia care urma să pregătească Conferinţa dezarmării, a constituit un Comitet de arbitraj şi de securitate, ce a elaborat *Actul general de Arbitraj*, adoptat de Societatea Naţiunilor în septembrie 1928⁴².

Franţa, la rândul ei, va încerca şi ea să găsească o soluţie, prin Aristide Briand, care-o va propune ministrului de externe al Statelor Unite, Frank Kellogg, un pact de amicitie perpetuă între cele două state⁴³. În urma acestor demersuri, se va încheia Pactul Briand-Kellogg⁴⁴, ce-şi propunea salvagardarea păcii universale, în timp ce România opta pentru o poziţie alături de Franţa întrucât „alianţa cu Franţa - sublinia N. Titulescu - are o valoare politică”⁴⁵.

Întrucât Pactul era considerat de ministrul României la Washington, G. Cretzianu, o discreditare a Societăţii Naţiunilor⁴⁶, România şi aliatele ei vor insista ca textul acestuia să completeze conţinutul articolului 15 din Pactul Societăţii Naţiunilor şi nu să-l contrazică. În redactarea Tratatului multilateral de prohibire a războiului se va ţine seama de observaţiile acestor ţări. Au aderat la Pactul Briand-Kellogg şaiszeci şi două de state, inclusiv U.R.S.S şi Statele Unite. România a fost apoi invitată, alături de Polonia, Letonia şi Estonia, de către Uniunea Sovietică, să semneze un protocol prin care se urmărea punerea în vigoare a tratatului de prohibire a războiului şi anume - Protocolul de la Moscova (1929)⁴⁷.

În acelaşi an izbucnea însă criza economică mondială, care se va repercuta negativ asupra relaţiilor dintre state. O schimbare se produce în anul următor, când „l'esprit de Genève” face loc întăririi poziţiilor egoismului ascuns în spatele interesului naţional.

În 1931, Societatea Naţiunilor îşi demonstra neputinţa de a garanta securitatea colectivă în problema Mancuiurici, atacată de japonci⁴⁸. Doi ani mai târziu, în martie, Societatea Naţiunilor condamnă Japonia fără a vota însă vreo sancţiune. „Cette inefficacité devait être dans l'avenir un encouragement aux gouvernements belliqueux. Sans cette inertie à propos de la Mandchourie, sans doute M. Mussolini eût-il hésité à se lancer à la conquête de l'Éthiopie, et le chancelier Hitler à dénoncer successivement les clauses du traité de Versailles.

⁴⁰ Idem, *fond 71, U.R.S.S., vol. 75, Raportul 3885/13 august 1926 de la Legaţia din Budapesta, semnat G. Paraschivescu.*

⁴¹ Eliza Campus, *Mica Înţelegere*, Bucureşti, 1997, p. 98.

⁴² Idem, *State în relaţii internaţionale*, p. 149.

⁴³ A.M.A.E., *fond Convenţii, dosar P4, scrisoarea 57/5 ianuarie 1928 de la Legaţia României din Washington, semnată G. Cretzianu, către Externe Bucureşti.*

⁴⁴ *Ibidem*, referat semnat Vasile Stoica/2 iunie 1928.

⁴⁵ A.M.A.E., *fond Convenţii, dosar P4, telegrama nr. 1487/13 mai 1928 semnată Nicolae Titulescu.*

⁴⁶ *Ibidem*, *Scrisoarea nr. 57/5 ianuarie 1928.*

⁴⁷ *Ibidem*, p. 16.

⁴⁸ Comisia trimisă de Societatea Naţiunilor, condusă de englezul Lord Lytton, a putut conchide timid asupra responsabilităţii Japoniei abia după un an şi jumătate de anchetă.

N'ayant plus confiance en la S.D.N. les Etats même pacifiques durent compter davantage sur leurs propres forces, et ce fut le début de la course aux armements..."⁴⁹

Eșecul final al securității colective va fi reprezentat de refuzul statelor de a accepta dezarmarea, în condițiile în care țările care nu erau membre ale Societății Națiunilor nu erau obligate să se dezarmeze. După ce solicitase Conferinței Dezarmării recunoașterea principiului egalității în drepturi (Gleichberechtigung, 1932), Germania părăsește Societatea Națiunilor și Conferința Dezarmării în octombrie 1933.

În același an, Anthony Eden, subsecretar de Stat la Foreign Office, vorbea despre faptul că „nici un guvern britanic nu este înlănțuit orbește de Tratatul de la Locarno, Anglia rămânând liberă să decidă singură dacă trebuie să intervină în conflict”⁵⁰.

Pe data de 3 octombrie 1935, italienii invadeau Etiopia, iar Societatea Națiunilor reacționa, votând sancțiuni contra Italiei⁵¹. În legătură cu obiectivele politice ale acestui stat, încă din 1933 ministrul României la Paris, Cesianu, informa că Italia urmărise în Europa, constituirea unui nou mare stat catolic, incluzând Austria, Ungaria, Croația și poate Bavaria⁵², unul din scopuri fiind distrugerea bolșevismului, astfel și că el vedea în Mica Înțelegere (reorganizată în 16 februarie 1933) o reală amenințare⁵³.

În ceea ce privește Abisinia, Italia fascistă primise mână liberă în ianuarie 1935⁵⁴, când se semnau acordurile franco-italiene la Roma, privind garantarea independenței și integrității Austriei. În plus, Anglia și Franța revizuiesc articolul 16, paragraful 2 al Pactului Societății Națiunilor⁵⁵, în timp ce primul ministru al Franței, Edouard Daladier, îi scria lui Mussolini (23 ianuarie 1936) că „Franța depune eforturi mari pentru a atenua rigorile articolului 16 din Pactul Societății Națiunilor”⁵⁶.

În aceste condiții, România, alături de aliatele ei în cadrul Înțelegerii Balcanice (1934), va promova o politică antirevizionistă, opunându-se agresivității Germaniei naziste și Italiei fasciste.

Germania, la 7 martie 1936, denunța Pactul de la Locarno⁵⁷, iar puterile locarniene s-au întrunit la Paris (14 martie), invitând Reichul să se adreseze Curții Permanente de la Haga pentru „constatarea incompatibilității Pactului Renan cu pactul sovietic” (franco-sovietic) și prevăd în același timp, crearea la frontiera franco-germană și belgo-germană a unei forțe internaționale provizorii⁵⁸. Anglia „pentru a nu nemulțumi Germania pare să se fi dezinteresat de răsăritul Europei, lăsând Germaniei mână liberă” încercând totodată să lărgască cadrul discuțiilor⁵⁹.

⁴⁹ Cahen-Ronze-Folain, *Histoire du monde, 1919-1937*, Aubier, 1937, p. 119.

⁵⁰ A.M.A.E., fond 71/1920-1944. *Dosare Speciale*, vol. 113 f. 289, *Buletin nr. 22/1 dec.1933 al Direcțiunii Afacerilor Politice. Diviziunea I, Secțiunea Occidentală*, nr. 59164/1933.

⁵¹ N.Z. Lupu, *Războiul italo-etioian, 1935-1936*, București, 1981.

⁵² E. Campus, *Mica Înțelegere*, p. 128.

⁵³ În condițiile în care aceasta devenise a cincea mare putere europeană și se manifesta ca un real obstacol împotriva expansionismului.

⁵⁴ A.M.A.E. fond Mica Înțelegere, dosar 21.

⁵⁵ G. Pordca, *op. cit.*, p. 676.

⁵⁶ E. Campus, *op. cit.*, p. 168;

⁵⁷ A.M.A.E. fond 71/1925, Germania, *Tratatul de la Locarno*, f. 3 *Denunțarea Pactului de la Locarno de către Germania*, referat din „Politica”/8 septembrie 1936.

⁵⁸ *Ibidem*, f. 4.

⁵⁹ *Ibidem*.

În acest context, țările care alcătuiesc Antanta Balcanică anunță printr-un comunicat⁶⁰ că „ils désirent voir se terminer rapidement les discussions préparatoires entre les Puissances locarniennes pour la sécurité collective européenne, afin que la Petite Entente puisse apporter sa contribution à la consolidation de la paix générale aussi bien en Europe Occidentale qu'en Europe Centrale et Orientale”. Ele subliniază interesul lor pentru respectarea Tratatelor de la Saint Germain, de la Trianon și de la Neuilly⁶¹.

În iulie 1936, Cesianu îl informa pe N. Titulescu că „Întrunirea anglo-franco-belgiană de (...) la Londra este vădit că nu va putea da nimic care să contrabalanseze și efectul repetatelor succese diplomatice ale Germaniei și să dea de gândit Italiei, pornită pe un drum tot mai divergent de cel dorit de Paris, a decepționat totuși”⁶².

Germania se considera îndreptățită să recurgă la lovitura de forță de la 7 martie 1936 (când ocupase zona demilitarizată a Rinului) pretextând vicierea Acordului inițial de la Locarno de către raporturile franco-sovietice și Pactul militar semnat între Paris și Moscova⁶³, „Reichul nu va admite la un viitor pact occidental (pe care era dispus să-l încheie în vederea securității desăvârșite a frontierelor reciproce) nici un fel de rezerve ale Franței nici chiar cele ce ar decurge din raporturile de alianță cu Polonia și cu Mica Înțelegere”⁶⁴. Acest pact “ar însemna cea mai hotărâtă încercare a Germaniei de a separa problemele occidentale de cele orientale și de a obține prin mijlocirea unui nou Locarno deplină libertatea de acțiune în restul Europei”⁶⁵.

În martie 1936, la Roma, Italia, Austria și Ungaria semnau un protocol adițional cu obiectivul declarat de a contracara orice acțiune a țărilor care alcătuiau Mica Înțelegere de a organiza bazinul dunărean în sprijinul securității colective⁶⁶.

Izbucnirea războiului civil în Spania a făcut ca tensiunile să crească, însă România a ales politica de „neintervenție”.

În noiembrie 1936, în convorbirea avută cu Eden, Beck afirma că Polonia dorește să păstreze o atitudine de strictă neutralitate față Germania și Rusia⁶⁷. În paralel, von Neurath, referindu-se la România, spunea că aceasta „va constata că este momentul a-și revizui politica externă dându-și seama de primejdia pe care bolșevismul o constituie la poarta sa”⁶⁸, insistând asupra dorinței Reichului de a intensifica relațiile comerciale cu România⁶⁹.

După întâlnirea de la Berchtesgaden, din 24 octombrie 1936, dintre Hitler și Ciano, cei doi au căzut de acord să aplice o nouă strategie diplomatică, având ca obiectiv ruperea solidarității din cadrul Micii Înțelegeri și a Înțelegerii Balcanice, urmărind izolarea statelor care le compuneau. Contextul internațional era favorabil, constituindu-se Axa Roma-Berlin (25 octombrie 1936), cele două state împărțindu-și sferele de influență în

⁶⁰ *Ibidem*, Comunicat Consiliul Permanent D 'Antanta, I, 15.

⁶¹ *Ibidem*.

⁶² *Ibidem*, Telegrama nr. 41328/25 iulie 1936 de la Legația din Paris adresată de Cesianu lui Nicolae Titulescu.

⁶³ *Ibidem*, Telegrama nr. 56653/15 octombrie 1936 de la Legația din Berlin.

⁶⁴ *Ibidem*.

⁶⁵ *Ibidem*.

⁶⁶ Căca ce va întări pretențiile revizioniste ale acestor țări.

⁶⁷ A.M.A.E, fond 71/1925, Germania, Tratatul de la Locarno, Telegrama nr. 63974/19 noiembrie 1936 de la Legația din Berlin.

⁶⁸ *Ibidem*.

⁶⁹ *Ibidem*.

Europa Centrală, iar Italia anunțând oficial retragerea din Societatea Națiunilor. La 10 noiembrie 1936, Mussolini ținea la Milano un discurs în favoarea Ungariei, unde declara că revizuirea teritorială constituie principala condiție pentru „o sistematizare definitivă a Bazinului dunărean”⁷⁰ De altfel, în 1936, „nici o altă țară nu a fost atât de entuziasmată de denunțarea Tratatelor de la Versailles și de la Locarno ca Ungaria, căci prin acest gest a căzut și ultimul sprijin al Tratatului de la Versailles”⁷¹.

În ceea ce privește țara noastră ea va încerca, alături de aliatele sale, să găsească formule viabile în vederea apărării *statuquo*-ului teritorial în cadrul Micii Antante și a eforturilor depuse pentru realizarea unui Locarno Oriental.

Lipsa de reacție a Occidentului în fața loviturii de forță germane din 7 martie 1936 și izolaționismul american vor face însă practic imposibilă menținerea păcii așa cum fusese ea organizată prin tratatele încheiate la sfârșitul primului război mondial.

L'Elargissement du cadre des relations diplomatiques de la Roumanie après Locarno

Résumé

L'article est censé apporter une contribution à l'analyse des implications de la paix de Locarno sur les relations diplomatiques de la Roumanie.

⁷⁰ Idem, fond Mica Înțelegere, dosar 11, Telegrama nr.1416/12 noiembrie 1936 de la Legația din Roma, semnată Lugoșianu.

⁷¹ *Ibidem*.